

**Sosiaalityön vastaus yhteiskunnalliseen
muutokseen:
ihmistä lähelle tuleva, jalkautuva, yhteisöllinen ja
rakenteisiin vaikuttava sosiaalityö**

Anna Metteri

anna.metteri@tuni.fi

Sosiaalitoimen Sosiaalityöntekijät ry:n 60-vuotisjuhlaseminaari
4.10.2019 Tampere

Tulevaisuuden sosiaalityö

- ”Tulevaisuuden sosiaalityö toimii mahdollisimman **lähellä ihmisten elämänpiiriä**. Sosiaalityö on matalalla kynnyksellä tavoitettavaa **lähipalvelua**, jolle on ominaista kasvokkainen tai etäyhteyksin tapahtuva vuorovaikutus, yhteisöllinen lähestymistapa ja yhteiskunnallinen näkökulma. **Ymmärrys** paikallisista ja globaaleista **ilmiöistä** sekä toimintaympäristöistä suuntaavat työtä.” (Sosiaalityön tulevaisuus selvitys 2019)
- > Edellyttää toiminnan rakenteiden muuttamista, johtamisen uudistamista osaamisen johtamiseksi, oppivan organisaation ja siihen sisältyvän kokeilukulttuurin kehittämistä
- >Edellyttää siirtymää byrokraattisesta organisaatiosta kohti asiantuntijaorganisaatiota
- >Edellyttää ihmissuhdeperustaisen lähestymistavan vahvistamista sosiaalityössä

Globaali ja paikallinen muutos

- Globaali muutos, globaalin ja paikallisen keskinäisriippuvuus
- Maailmanlaajuinen muuttoliike, pakkomuutto, työperäinen muutto > monikulttuuristuvat ja monimuotoistuvat yhteiskunnat, ylijäiset perhesuhteet
- Globaalit ylijäiset ongelmat: sodat ja konfliktit seurauksineen, ihmiskauppa, lasten hyväksikäytöingit, huumeakauppa, pakolaisten olosuhteet ja elinmahdollisuudet.
- Globaali kapitalismi ja uusliberalistinen politiikka > markkinoistaminen, voiton tavoittelu (myös lasten, vanhusten ja psyykkisesti sairastuneiden tuen tarpeilla), sosiaalisen liudentuminen, managerialistiset johtamiskäytännöt julkisissa organisaatioissa, määriin ja virtausnopeuksiin perustuva tekninen ajattelu
- >> sosiaalityön politiikkakäytännöt, käytäntöpolitiikat = rakenteellinen sosiaalityö
- >> sosiaalityön kansainvälinen keskustelu ja yhteistyö
- >> liittolaisten merkitys, sosiaalityön ei tarvitse yksin vastata

Väestön eriarvoistuminen ja eriytyminen

- Kasvavat erot yhteiskuntaluokkien välillä.
 - Väestöryhmien monenlainen eriytyminen
 - Kotitalouksista 44% on yhden hengen talouksia
 - Perustuvan alhainen taso, kasvavat erot lasten kasvuolosuhteiden välillä (riittävä perusturva on ihmisoikeus)
 - Köyhyyden, mielenterveysongelmien ja ongelmakäyttäytymisen ylisukupolvisuus
 - Syrjäytyminen ja maan sisäinen turvallisuus, radikalisoitumisen uhkat.
- >> Sosiaalityö ihmisoikeustyönä, rakenteellinen sosiaalityö
- >> Sosiaalityö osallisuuden vahvistajana, yhteisölliset työmuodot, jalkautuva työ
- ”Sosiaalityö on **luonteva osa tulevaisuuden sosiaaliturvaa**, jossa se kantaa erityistä vastuuta osallisuuden edellytyksistä kaikille.”

Yleinen ratkaisujen hakeminen

- Digitalisaation mahdollisuudet ja rajat
- Lisääntyvä tietoisuus ihmisen ja luonnon suhteesta, maapallon kestävästä, ekologisesta ja sosiaalisesta kestävästä
- Tulevaisuudentutkijain skenaariot ajankohtaisten ongelmien ratkaisumahdollisuuksista, ihmiskunta on ennenkin tehnyt uraauurtavia keksintöjä eteen tulleiden ongelmien ratkaisemiseksi

Sosiaalityö tiivistyneessä modernissa

- Harrikari & Rauhala 2019. Towards Glocal Social Work in the Era of Compressed Modernity
- Miten ajatella ihmistenvälisiä suhteita uudentyyppisessä ekososiaalisessa ympäristössä? Maailman yhtäaikainen kutistuminen ja laajeneminen ja samalla rytmin kiihtyminen, edellyttää uudenlaista teoreettista ymmärrystä ympäröivästä maailmasta ja sosiaalityöstä siinä.

Rakenteellinen sosiaalityö

(Pohjola ym. 2015; Tiitinen 2019)

- Asiakastyössä kertyvän tiedon pohjalta tiedon tuottaminen, sosiaalinen raportointi, vaikuttamistyö, rakenteellisten ratkaisujen esittäminen havaittuihin ongelma-kohtiin, esim. havaitun ongelma-kohtaan korjaaminen organisaatioidenvälisellä yhteistyöllä (mm. kouluttaminen).
- Koetut ongelmat rakenteellisen sosiaalityön tekemiselle: järjestelmäkeskeisyys ja pelon ilmapiiri (pelolla johtaminen) työorganisaatiossa (vaientaminen, epävarmuus siitä, mikä on sallittua). Alle 3 vuotta työssä olleet olivat rohkeampia kuin pitkään työssä olleet. (Simola 2018). Vaientaminen (Tiitinen 2019).
- Rakenteellisen sosiaalityön edellytykset
 - Alamaisuudesta ja sisäistetyistä herruudesta poisoppiminen
 - Sosiaalityöntekijän ammatillisten oikeuksien tunnistaminen ja lainsäädännön velvoitteiden vakavasti ottaminen
 - Työyhteisön kollektiivinen tuki ja yhteinen reflektio, kokeilu ja kehittäminen
 - Tietojärjestelmien muokkaus siten, että sosiaaliseen raportointiin ja vaikuttamistyöhön tarvittava tieto voidaan tuottaa nappia painamalla.

Ilmiölähtöinen ajattelu ja rakenteellinen sosiaalityö

- Ilmiö viittaa todellisuuden ilmenemiseen ihmiselle hänen kokemusmaailmassaan. Eriarvoistuminen on hyvä esimerkki ilmiöstä, jonka ihminen havaitsee ja tunnistaa omassa kokemusmaailmassaan.

Sosiaalityön tulevaisuusselvitys:

- ”Sosiaalityötä voidaan jäsentää ilmiölähtöisesti. Ilmiölähtöisyys mahdollistaa myös erityisen osaamisen kerryttämisen tietyistä aihepiireistä.
- Sosiaalityö kohtaa usein varhaisessa vaiheessa ajalle tyypillisiä tai paikallisia ilmiöitä, ja sen vuoksi sosiaalityö voi haastaa olemassa olevia rakenteita parantaen palvelun osuvuutta ja tavoitteenmukaisuutta.
- Heikkojen signaalien tunnistaminen auttaa sanoittamaan uudentyyppisiä ja tulossa olevia ilmiöitä.
- Ilmiölähtöisyys tukee sosiaalityön laaja-alaista ajattelua ja työtettä ja auttaa asiakasta hahmottamaan elämänsä kokonaisuutta.
- Sosiaalityötä on kehitettävä ilmiölähtöiseksi ja sektorirajat ylittäväksi työksi, joka välttää ongelmalähtöistä asioiden käsittelyä. Ilmiölähtöinen sosiaalityö pystyy löytämään ongelmien juurisyitä, joilla on merkitystä työn vaikuttavuuden ja varhaisen tukemisen kannalta.”

>> Ilmiölähtöisyys on yksi näkökulma rakenteellisen sosiaalityön lähtökohtiin ja toteutukseen.

Yhteisösosiaalityö

- Yhteisösosiaalityö on sitä, että otetaan muiden asiantuntemus mukaan työskentelyyn.
- Sosiaalialan ammattilaisen tulee mennä sinne, missä ihmiset ovat ja olla enemmän läsnä.
- TEKO-hanke: Yhteisösosiaalityö on tuonut nimen työlle, jota tehdään lähiössä hyvinvointikeskuksen alueella.
- Yhteisösosiaalityö on sosiaalityön työmuoto, jossa työntekijä kohtaa ihmiset kokonaisvaltaisella työotteellaan arkisessa toimintaympäristössä ensisijaisesti asukkaina. Yhteisösosiaalityö palauttaa sosiaalityöhön paikallisyhteisöjen osallisuuden, keskinäisen tuen ja kumppanuuden ideat, jotka sosiaalitoimen byrokraattinen organisaatiokulttuuri ja managerialistinen hallintotapa ovat siitä kadottaneet.
- Yhteistyökumppaneina ovat viranomaisten lisäksi myös järjestöt, seurakunnat, yritykset ja yhteisöt. Yhteisösosiaalityötä toteutetaan matalan kynnyksen kohtaamispaikassa, johon ammattilaiset jalkautuvat kohtaamaan asiakkaita. Vuorovaikutussuhdetta asiakkaisiin luonnehtii horisontaalisuus vastakohtana viranomaistyön hierarkkiseen asetelmaan. (Roivainen & Kostianen & Metteri 2019)

Kototorin esimerkki

<https://www.innokyla.fi/web/malli7597209>

- Taustalla oli idea ehkäisevästä, pystyvyyttä tukevasta ja paikallisesta yhteisösosiaalityöstä.
- Kototorilla asioivista henkilöistä puhuttiin kävijöinä eikä asiakkaina.
- Vuorovaikutuksellinen käänne on keskeinen yhteisösosiaalityön pilari. Asiakas kysyy ja työntekijä vastaa. Kototorilla kävijä määritteli tapaamisen sisällön ja keston.
- Rakennusmateriaalina yhteisösosiaalityö ja rakenteellinen sosiaalityö
- Sosiaalityön kompetenssien muutos

Kototorin esimerkki jatk.

- Tavoitteena oli vähentää kävijän riippuvuutta sosiaalipalveluista ja omatyöntekijän ajanvarauksista tukemalla kävijän omatoimisuutta ja edistämällä hänen mahdollisuuksiaan hoitaa asioitaan omista lähtökohdistaan. Pyrkimyksenä oli tavoitettava, saavutettava ja kävijän kielitason mukainen palvelu.
- Kototorin torimaisuus mahdollisti vertaistuen muodostumisen ja toiminnan yhteisöllisyyden sekä kävijöiden kohtaamisen arkisessa ympäristössä. Toiminnan rakenteet olivat hyvin avoimet ja kävijät kohtasivat toisiaan tullessaan Kototorille.
- Neuvontatyötä tekevät yhteisöneuvojat tarjosivat kävijöille vertaistukea, sillä he edustivat kävijöiden arkielämän yhteisöä. Kototorille jalkautui myös muiden palveluiden työntekijöitä tapaamaan kävijöitä.
- Toiminnan arviointi ja tutkimusten tulokset ilmestyvät nettijulkaisussa (2019) Tuula Kostainen, Kirsi Popova, Anna Metteri, Matilda Leppänen & Marjo Harju (toim.), *Yhteisötyö kahdensuuntaisessa kotoutumisessa – Yhteisö, kohtaaminen ja osallisuus*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kototorin uusi normaali

(Kostiainen ym. 2019)

- - ”Kahdensuuntainen kotoutuminen on keskeinen lähtökohta uusien tulijoiden yhteiskuntaan integroitumisessa ja monikulttuuristen asuinalueiden yhteisöllisessä työssä.
- – Kollektiivinen ja monialainen asiantuntijuus, johon sisältyy myös maallikkoasiantuntijuus, kanavoi tarjolla olevan osaamisen yhteiseen käyttöön. Se myös tarjoaa mielekkäitä rooleja uusille tulijoille, rikastaa jokaisen osaamista ja lisää työn iloa.
- – Yhteisösosiaalityölle ominainen dialoginen lähestymistapa ja toimintakulttuuri purkaa byrokratioille tyypillisiä hierarkkisia asiakas–työntekijä-asetelmia, joissa toiminnan rakenteet usein heikentävät dialogisuuden toteutusta.
- – Kokeileva ja tutkiva työskentely sekä yhteiskehittäjyys neuvoa ja apua hakevien kanssa on vaikuttavaa, kun se tulee lähelle ihmistä. Kokeilukulttuurissa oppiva organisaatio vahvistaa työntekijöitä, jotka voivat proaktiivisesti muokata toiminnan rakenteita ja suunnata työtään mielekkäästi.
- – Ihmistä lähelle tuleva, jalkautuva, yhteisöllinen ja rakenteisiin vaikuttava sosiaalityö on suomalaisen sosiaalityön uusi normaali, vaikka yhteisösosiaalityöllä globaalisti onkin yli sadan vuoden pituinen historia.”

12

Sosiaalityön tulevaisuus selvitys

Tiekartan pääteemat ja toimenpidesuosituksukset

- Osaaminen ja osaamisen johtaminen prioriteetiksi
- Vaikuttavuus palvelutoimintaa läpäiseväksi periaatteeksi
- Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta osaksi käytännön työtä

- Vakiintuneiden ja tulossa olevien ilmiöiden tunnistaminen ja jalostaminen ratkaisuksi
- Rakenteellinen sosiaalityö vakiinnutettava työmuodoksi
- Globaalit ja yllirajaiset ilmiöt huomioitava sosiaalityössä

Osaava ja vaikuttava sosiaalityö

Kumppanuuksia rakentava sosiaalityö

Ilmiölähtöinen ja yhteiskunnassa vaikuttava sosiaalityö

Osallistava ja valtaistava sosiaalityö

- Käyttäjä- ja elämäntilannelähtöiset palvelut lähtökohdaksi sosiaali- ja terveydenhuollossa
- Toimiva Kela- ja työvoimapalveluyhteistyö
- Asiakasohjaus- ja palveluprosessit toimiviksi
- Sosiaalityön kumppanuuksia kehitettävä eri toiminta-areenoilla
- Järjestöyhteistyö voimavaraksi

- Sosiaalityötä asiakkaan kanssa
- Sosiaalityö asiakkaiden oikeuksia ajavaksi työksi
- Asiakasosallisuus ja yhteiskehittäminen voimavaraksi
- Sosiaalityö turvattava lähipalveluna

Osallistava ja valtaistava sosiaalityö

(tulevaisuusselvitys)

- ”**Osallisuus nähtävä** sosiaalisena, toimintakyvyllisenä ja taloudellisena hyvinvointina.
- **Osallisuuden esteet tulee tunnistaa ja purkaa.** Asiakaskohtainen sosiaalityö tarvitsee tuekseen yhteisöllisiä ja rakenteellisia orientaatioita.
- **Sosiaalityössä on lisättävä osallisten asiantuntemuksen hyödyntämistä**, tästä saatavan tiedon seuranta ja arviointia sekä edellytettävä eri palveluntuottajien sitoutumista näihin periaatteisiin. Yhteiskehittämistä tulee hyödyntää palvelujen suunnittelussa sekä sosiaalityön menetelmien kehittämisessä. Sosiaalityö on myös asiakkaiden etuja ja oikeuksia ajavaa työtä.
- Asiakasraadeista, **vertaistukea antavista tahoista**, kokemusasiantuntijoista ja kehittäjäasiakkaista tulee rakentaa **laajempi verkosto**.
- **Sosiaalityön tulee olla jalkautuvaa matalan kynnyksen lähipalvelua**, jossa toteutuu alueperustainen yhteisöllinen lähestymistapa. Digitaalisten palvelujen kehittämisessä on huomioitava palvelujen tarpeenmukainen saatavuus ja asiakkaiden mahdollisuudet hyödyntää palveluja.”

KIITOS!

15

Kirjallisuus

Karjalainen, Pekka & Metteri, Anna & Strömberg, Minna (2019) Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. STM:n raportteja ja muistioita 2019:41. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4076-5> Luettu 2.10.2019.

Harrikari, Timo & Rauhala, Pirkko-Liisa (2019) Towards Glocal Social Work in the Era of Compressed Modernity. London: Routledge.

Human Trafficking and Modern Day Slavery (2019) Social Dialogue. Free Magazine of The International Association of Schools of Social Work. Issue 20, February/March 2019. <https://socialdialogue.online/volume/20/read/#page=1>. Luettu 24.2.2019

Kivipelto, Minna & Karjalainen, Pekka & Moisio, Pasi & Karjalainen, Jouko & Liukko, Eeva (2019) Konttorista kadulle – sosiaalityön uusi asento ja odotukset Kela-siirron jälkeen. Teoksessa Minna Ylikännö ym. (toim.) Kela, Tutkimuksia 2019.

Kirjallisuus

Kostiainen, Tuula & Popova, Kirsi & Metteri, Anna, Leppänen, Matilda & Harju, Marjo (2019) (toim.) Yhteisötyö kahdensuuntaisessa kotoutumisessa – Yhteisö, kohtaaminen ja osallisuus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Mikkola, Sirkka (2019) Paperittomuutta voi vähentää vain tietoa ja tukea tarjoamalla. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 27 (1), 79–87.
DOI:<https://doi.org/10.30668/janus.70032>.

Muurinen, Heidi Marika & Lovio, Iikka (2015) Kokeileminen sosiaalipalveluiden kehittämisen menetelmänä ja strategiana. Janus 23(2), 205–222.

Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) (2015) Rakenteellinen sosiaalityö. 2. painos. Kustannuspaikka tuntematon: United Press Global.

Roivainen, Irene & Kostiainen, Tuula & Metteri, Anna (2019) Yhteisösosiaalityötä muuttuvassa toimintaympäristössä. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kempainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 277–301.

Kirjallisuus

Simola, Jenni (2018) Yhteiskunnallinen vaikuttaminen kunnallisessa sosiaalityössä. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto.

Tiitinen, Laura (2019) Kamppailu sananvapaudesta: sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 259. Rovaniemi: Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-147-7> Luettu 2.10.2019.